

education

Department:
Education
North West Provincial Government
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

PROVINSIALE ASSESSERING

GRAAD 11

EKONOMIE V2

JUNIE 2024

NASIENRIGLYNE

PUNTE: 150

Hierdie nasienriglyne bestaan uit 16 bladsye.

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1****30 PUNTE - 20 MINUTE****1.1 MEERVOUDIGEKEUSE VRAE**

- 1.1.1 A - prysmakers ✓✓
 - 1.1.2 D - absolute prys ✓✓
 - 1.1.3 C - faktor ✓✓
 - 1.1.4 B - Ekonomiese wins ✓✓
 - 1.1.5 B - TC ✓✓
 - 1.1.6 D - prysleiers ✓✓
 - 1.1.7 'n - skaarste ✓✓
 - 1.1.8 C - normale ✓✓
- (8 x 2) (16)

1.2 PASITEMS

- 1.2.1 E - produkte is gestandaardiseer ✓
 - 1.2.2 G - kopers en verkopers bespreek pryse ✓
 - 1.2.3 H - totale koste gedeel deur die totale eenhede geproduseer ✓
 - 1.2.4 F - totale bevrediging verkry deur al die nutseende bymekaar te tel ✓
 - 1.2.5 A - betalings van geld gemaak vir die vir die faktore van produksie en ander insette wat in die produksieproses gebruik word ✓
 - 1.2.6 D - die waarde is meer as een, maar minder as oneindig ✓
 - 1.2.7 C - wanneer inkomste styg, word groter hoeveelhede gevra ✓
 - 1.2.8 I - positiewe kruiselastisiteit van vraag ✓
- (8 x 1) (8)

1.3 GEE DIE TERM

- 1.3.1 Gesamentlike voorsiening ✓
 - 1.3.2 Arbeidsintensief ✓
 - 1.3.3 Inkomste ✓
 - 1.3.4 Marginale koste ✓
 - 1.3.5 Komplimente/Komplimentêre produkte ✓
 - 1.3.6 Pryselastisiteit van vraag ✓
- (6 x 1) (6)

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B

Beantwoord enige TWEE van die drie vrae in hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

VRAAG 2: MIKRO-EKONOMIE**40 PUNTE – 30 MINUTE****2.1 Beantwoord die volgende vrae.****2.1.1 Noem enige TWEE voorbeelde van komplimentêre produkte.**

- Tennisrakette en tennisballe ✓
- Televisie en PlayStation ✓
- Brood en botter ✓
- Tee en melk ✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2 x 1) (2)

2.1.2 Verduidelik die verband tussen die produkte en die faktore markte.

- As die vraag na goedere en dienste in die produkte mark toeneem, sal die vraag na produksiefaktore ook toeneem. ✓✓
- Die vraag na produksiefaktore word afgelei van die vraag produkte en dienste. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (1 x 2) (2)

2.2 DATA RESPONS**2.2.1 Identifiseer die markstruktuur in die spotprent hierbo.**

Monopolie ✓ (1)

2.2.2 Noem die diens wat deur die staatsonderneming in die spotprent hierbo verskaf word.

Elektrisiteit ✓ (1)

2.2.3 Beskryf kortliks die term *markstruktuur*.

Die belangrikste kenmerke / kenmerke van die mark waarin besigheid verkoop hul produkte. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)

2.2.4 Verduidelik hoe prys in volmaakte mededinging bepaal word.

Pryse word bepaal deur die kragte van vraag en aanbod. ✓✓ (2)

2.2.5 Hoe kan mededinging gebruik word om die lewenstandaarde te verhoog?

- Geen oormatige beheer oor prys in die hande van kopers of verkopers nie (prys bepaal deur vraag en aanbod). ✓✓
 - Kopers word nie gedwing om hoë pryse te betaal nie en verkopers ontvang 'n voldoende prys om in besigheid te bly. ✓✓
 - Mededinging skep groot uitset en groot keuse. ✓✓
 - As gevolg van die baie verkopers kan verbruikers rondkoop of koop by hulle wil. ✓✓
 - Verhoogde keuse en beperkte (geen) beheer oor prys maak produkte goedkoper en verbruikers kan meer koop met hul beperkte inkomste en in die proses hul lewenstandaard verhoog. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2 x 2) (4)

2.3 DATA RESPONS**2.3.1 Noem die TWEE produkte wat in die grafiek hierbo vergelyk word.**

Android-fone en Apple-fone. ✓ (1)

2.3.2 Identifiseer die tipe verwantskap tussen die produkte in die grafiek hierbo.

Substituut produkte. ✓ (1)

2.3.3 Beskryf kortliks die term *relatiewe pryse*.

- Die prys van verskeie goedere in verhouding tot mekaar is baie belangrik. ✓✓
 - Relatiewe pryse vertel ons hoeveel goedkoper / duurder die prys van 'n goed is in vergelyking met mekaar. ✓✓
 - Op grond van hierdie inligting kies verbruikers watter produkte om te koop en produsente kies watter produkte om te produseer. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)** (2)

2.3.4 Hoekom sal die prys van 'n produk styg as die prys van brandstof styg?

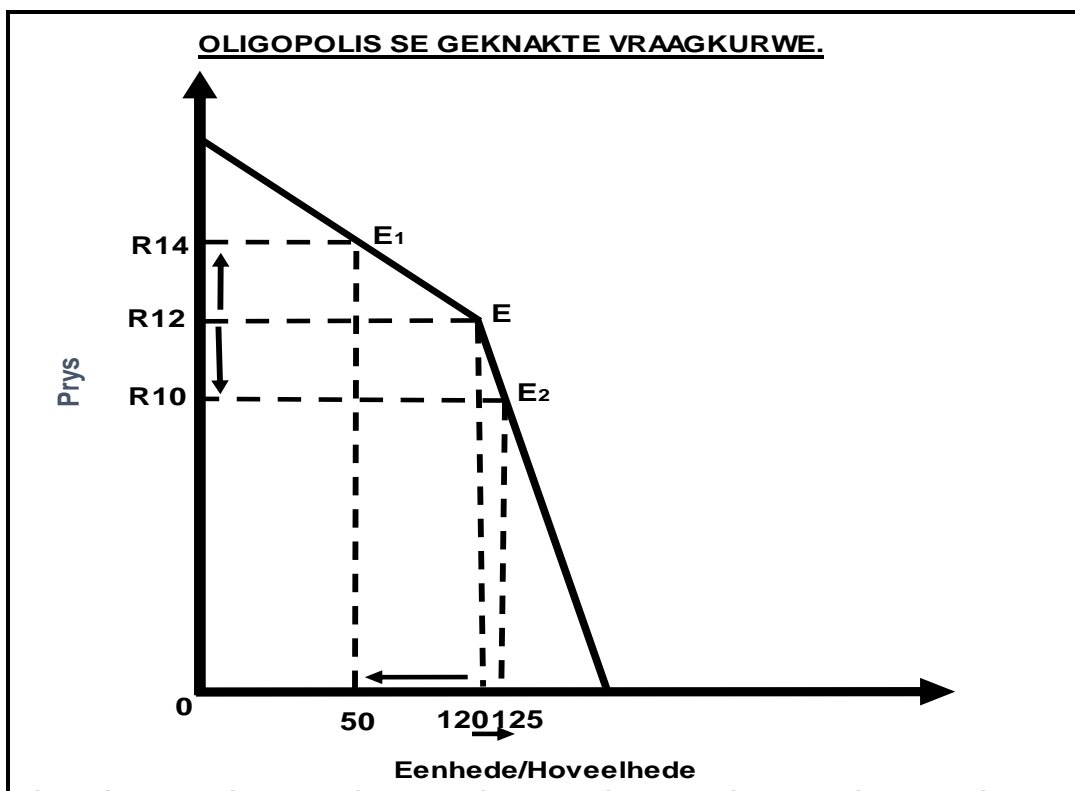
- Brandstof is 'n insetkoste in die produksieproses en word gebruik om goedere te vervoer.
 - Brandstof word ook gebruik in kragopwekkers wat tydens beurtkrag gebruik word. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)** (2)

2.3.5 **Verduidelik wat gebeur met die vraag na Apple-fone wanneer daar 'n daling in die prys van Android-fone is?.**

- Die vraag na Apple-fone sal afneem wanneer die prys van Android-fone afneem. ✓✓
- Met 'n afname in die prys van Android-fone, sal die vraag na Android-fone toeneem en terselfdertyd sal die aanbod van Android-fone ook moet toeneem. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2 x 2) (4)

2.4 **Bespreek met behulp van 'n grafiek hoe oligopolieë pryse in die mark bepaal.**

Punttoekening	
Korrekte byskrifte van die as	=1 punt
Korrekte tekening van die Kinked Demand-kurwe	=1 punt
Korrekte aanduiding van prysverhoging / verminderde vraag	=1 punt
Korrekte aanduiding van prysdaling / verhoogde vraag	=1 punt

- By ewewigspunt E sal die oligopolis $P \times Q / R12 \times 120 = R1\ 680$ verdien. ✓✓
- By ewewigspunt E1 sal die oligopolis $P \times Q / R14 \times 50 = R700$ verdien. ✓✓
- By ewewigspunt E2 sal die oligopolis $P \times Q / R10 \times 125 = R1\ 250$ verdien. ✓✓
- Soos geïllustreer deur die grafiek, wanneer die individuele oligopolis sy prys bo ewewig E verhoog, sal hy minder verdien as gevolg van die geknikte vraag kromme. ✓✓
- By E1, al het sy eenheidsprys gestyg, het die groot daling in vraag lei tot die afname in inkomste. ✓✓

- Soos geïllustreer in die grafiek, As die oligopolis sy prys onder E verlaag, sal hy minder verdien as gevolg van die geknikte vraaggrafiek. ✓✓
 - By E2, al het sy eenheidsprys gedaal, lei die klein toename in vraag tot afname in inkomste. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (Maks 4) (8)**

2.5 Evalueer die belangrikheid van die beskikbaarheid van inligting as a kenmerk van markte.

- Dieselfde inligting oor marktoestande en die produk beskikbaar aan alle deelnemers in die mark op dieselfde tyd. ✓✓
 - Onder 'n perfekte kompetisie, aanvaar ons dat alle deelnemers volledige kennis van die marktoestande en die produk het en in staat is om akkurate besluite te neem. ✓✓
 - Onder onvolmaakte mededinging het firmas onvolledige inligting en hulle funksioneer onder onsekere toestande. ✓✓
 - Monopolie, tegniese kennis is nie beskikbaar vir verbruikers nuwe toetreders tot die mark nie. ✓✓
 - Oligopolie, bestaande firmas kan al die tegniese inligting hê, maar nuwe deelnemers nie in staat is om te verkry nie. ✓✓
 - Monopolistiese mededinging, enige nuwe firmas wat die mark betree en verbruikers het volledige inligting. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)
(’n Maksimum van 2 punte kan toegeken word vir blote lys van feite/voorbeelde) (4 x 2) (8)**
[40]

VRAAG 3: MIKRO-EKONOMIE

40 PUNTE – 30 MINUTE

3.1 Beantwoord die volgende vrae.

3.1.1 Noem die TWEE bydraers tot totale koste.

- Veranderlike koste ✓
 - Vaste koste ✓
- (2 x 1) (2)**

3.1.2 Hoe baat besighede by veranderinge op die lang termyn?

In die korttermyn kan die meeste insette verander word, maar nie almal nie. In die langtermyn kan die besigheid al sy insette verander en kan dus 'n groter verlaging in produksiekoste hê. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (1 x 2) (2)

3.2 DATA RESPONS

3.2.1 Wat word deur die aantekeninge op die spieël aangedui in die spotprent hierbo?

Doelwitte ✓ **(1)**

3.2.2 Wat is die hoofdoelwit van enige private besigheid?

Wins/Verhoogde wins ✓ (1)

3.2.3 Beskryf kortliks *maksimering van verkope*.

- Die verhoging van die aantal eenhede van 'n produk wat verkoop word, die uitbreiding van die besighede se markte. ✓✓
- Bereik meer verbruikers/huishoudings, verhoog die gewildheid van jou produk, selfs al daal die wins as gevolg van die daling in pryse. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)

3.2.4 Wat is die grootste bepaler van 'n besigheid se doelwitte of oogmerke?

Die visie van die besigheid ✓✓ (2)

3.2.5 Hoe sal groot sakeondernemings enige TWEE SMART doelwitte implementeer.

- Spesifiek: Die idee moet identifiseerbaar en maklik verstaanbaar wees. ✓✓
- Meetbaar: Moet kan toets of meet of die doelwit Bereik is. ✓✓
- Aanvaar: Alle belanghebbendes (mense van belang) in die besigheid moet instem tot die doelwit. ✓✓
- Realisties: Die besigheid moet die doelwit kan bereik. ✓✓
- Tydspesifiek: 'n Tydsbepanking moet gestel word om die doelwit te bereik. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2 x 2) (4)

3.3 DATA RESPONS**3.3.1 Wat word in die tabel hierbo uitgebeeld?**

Totale inkomsteskedule ✓ (1)

3.3.2 Hoeveel eenhede lewer die grootste totale inkomste in die tabel hierbo?

90 Eenhede ✓ (1)

3.3.3 Beskryf kortliks die term *normale wins*.

- Die minimum opbrengs wat vereis word deur die eienaars van 'n firma in orde vir hulle om voort te gaan met die besigheid. ✓✓
- Nadat alle uitgawes van die inkomste afgetrek is, maak die besigheid genoeg wins om in 'n bedryf te bly, nie sy besigheid te sluit en sy kapitaal in 'n ander firma / bedryf belê. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)

3.3.4 Wat is die hoofbepalers van veranderinge in inkomste?

Prys en hoeveelheid / eenhede verkoop. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)

3.3.5 Bereken A, toon AL die berekeninge.

MR = verandering in totale inkomste / verandering in hoeveelheid
 $(\Delta TR / \Delta Q)$ ✓
 $MR = R16\ 200 - R14\ 000 / 90 - 70$ ✓
 $MR = R2\ 200 / 20$ ✓
 $MR = 110$ ✓ (2 x 2) (4)

3.4 Onderskei tussen skaalbesparings en skaalverspillings.

- Skaalbesparings vind plaas wanneer meer eenhede van 'n goed of diens op 'n groter skaal geproduseer word met (gemiddeld) minder eenheidsinsette. ✓✓
- Deur meer eenhede te produseer, word die gemiddelde koste (AC) van elke eenheid minder. ✓✓
- Skaalverspillings vind plaas wanneer 'n maatskappy of besigheid so groei groot dat die koste per eenheid toeneem. Dit vind plaas wanneer ekonomieë van skaal nie meer in 'n firma funksioneer nie. ✓✓
- Op die kort termyn kan 'n firma slegs die veranderlike insette verhoog (arbeid kan slegs soveel produseer met die beskikbare kapitaal en grondstowwe, soos wat produksie toeneem, so neem die koste van produksie toe). ✓✓
- Die besigheid moet dus al vier sy produksiefaktore verander om 'n nuwe siklus van skaalbesparings te betree. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)
('n Maksimum van 4 punte kan toegeken word vir blote lys van feite/voorbeelde) (2 x 4) (8)

3.5 Hoe beïnvloed die huidige Suid-Afrikaanse ekonomiese landskap die koste van produksie?

- Suid-Afrika is tans in 'n resessie en hoewel ons 'n afname gesien het in die vraag na goedere en dienste het ons ook 'n styging in die koste gesien van produksie. ✓✓
- Die belangrikste bydraers tot die koste van produksie is arbeid, grondstowwe, kapitaal en entrepreneurskap. ✓✓
- In die geval van arbeid is dit een van die grootste bydraers tot produksie koste, gedurende 2023 het ons 'n gemiddelde salarisverhoging van meer as 6% gesien ✓✓
- Arbeid is ook 'n produksiefaktor wat baie onbuigsaam is, wat beteken die koste sal toeneem wanneer pryse (of inflasie) styg, maar wanneer pryse (inflasie) afneem, sal salarisse nie verminder nie. ✓✓
- Nog 'n impak op die koste van produksie is vervoer, met 'n hoë ru-olie pryse en 'n swak Dollar/Rand wisselkoers, ervaar ons hoë (en toenemende) brandstofpryse, dit verhoog die koste van produksie/vervoer van goedere en dienste. ✓✓

- Ten einde inflasie af te bring/binne inflasieteikens die Monetêre Beleid Komitee, het die rentekoerse met 4,75% verhoog sedert November 2021, dit verhoog die koste van lenings (terugbetalings van kapitaal).
- Al het die stygings opgehou, het ons geen dalings ervaar nie in die rentekoerse sedert middel 2023. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)
(’n Maksimum van 2 punte kan toegeken word vir blote lys van feite/voorbeelde) (4 x 2) (8)
[40]

VRAAG 4: MIKRO-EKONOMIE**40 PUNTE – 30 MINUTE****4.1 Beantwoord die volgende vrae.**

- 4.1.1 **Noem enige twee produkte waar vraag nie wanneer sal verander nie pryse daal nie.**

- Sout ✓
- Brandstof ✓
- Versekering ✓
- Medikasie ✓
- Verslawende produkte (Tabaco en alkohol) ✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2 x 1) (2)

- 4.1.2 **Wat beïnvloed die brandstofprys in Suid-Afrika?**

Die prys van ru-olie en die Rand / Dollar-wisselkoers is die twee grootste invloede op die kleinhandelprys van brandstof. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (1 x 2) (2)**4.2 DATA RESPONS**

- 4.2.1 **Wat laat die verbruiker besluit om nie die produk te koop wat in die spotprent hierbo geadverteer word?**

Die prys van die produk het verhoog. ✓ (1)

- 4.2.2 **Noem die belasting wat die prys van koeldranke kan verhoog.**

Suikerbelasting/BTW ✓ (1)

- 4.2.3 **Beskryf kortliks die term *pryselastisiteit van aanbod*.**

Die reaksie van aanbod op 'n verandering in prys. ✓✓ (2)

- 4.2.4 **Wat sal gebeur wanneer die aanbod vir 'n produk onelasties is vir veranderinge in pryse?**

- Die produsent is nie in staat om die uitset in reaksie op die verhoogde prys te verander. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)

4.2.5 Hoe kan veranderinge in inkomste die elasticiteit van vraag beïnvloed?

- Wanneer ons voorspoed ervaar, indiensneming hoog is en meer mense verdien 'n inkomste; sal die verbruik van goedere toeneem in proporsie of selfs buite verhouding. ✓✓
- In die geval van normale goedere, sal die vraag toeneem wanneer inkomste verhogings. ✓✓
- In die geval van minderwaardige goedere, sal die vraag afneem wanneer inkomste styg namate verbruikers eerder hul inkomste op goedere met 'n beter kwaliteit spandeer aangesien hulle dit nou kan bekostig (vervang bv. margarien met botter). ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2 x 2) (4)

4.3 DATA RESPONS**4.3.1 Noem die ekonomiese konsep wat in die uittreksel hierbo verduidelik is.**

Nut/Marginale nut ✓ (1)

4.3.2 Wat beskou word as die minste belangrike eenheid wat in die uittreksel hierbo verskaf word?

Die laaste eenheid/Die tiende eenheid ✓ (1)

4.3.3 Beskryf kortliks die term verbruikersewewig.

- Die geld wat die verbruiker aan een produk bestee, gee dieselfde marginale nut as geld bestee aan enige ander produk. ✓✓
- Omdat inkomste gedeel word tussen die aankoop van verskillende produkte, kan nut nie verhoog word nie aangesien jy maksimum nut bereik het. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)

4.3.4 Wat is die verband tussen skaarste en nut?

- Terwyl elke hulpbron skaarsheid ervaar, het elke hulpbron ook 'n nut. Nut is die term wat ekonome gebruik om die bruikbaarheid van 'n produk vir die verbruiker te omskryf. Nut gee ons 'n baie nuttige manier om uit te vind hoe om skaars hulpbronne op die mees produktiewe maniere te gebruik. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)

4.3.5 Verduidelik die wet van afnemende marginale nut.

- Totale nut sal rys met elke bykomende eenheid wat verbruik word, maar teen 'n stadiger tempo. ✓✓
- Wanneer marginale nut negatief word, sal ons sien dat totale nut begin afneem. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2 x 2) (4)

4.4 **Bespreek die faktore wat die pryselastisiteit van aanbod beïnvloed.**

- Aantal verskaffers in die mark. Waar daar slegs 'n paar verskaffers van 'n produk is, word prysstygings nie gevolg deur verhogings in die hoeveelhede wat verskaf word nie, wêreld olievoorrade word deur die 12 OPEC-lande beheer. As elke land kon olie produseer, sou daar geen tekorte aan olie wees nie. ✓✓
- Tydsverloop om die produkte te vervaardig. Landbouprodukte benodig son, reën en 'n ontkiemingsperiode ('n jaar om te produseer), dus is uitsette minder elasties tot veranderinge in pryse. ✓✓
- Aard van die produk en duursaamheid. Produkte wat maklik gestoor kan word omdat hulle duursaam is (bv. bande), is normaalweg in oorvloed van aanbod en sou nie op prysveranderinge reageer nie. ✓✓
- Gemak om produksie oor te skakel. As ondernemings buigsaam is in hul produksieproses, sal dit hulle help om 'n meer elastiese aanbod te hê, wat beteken dat hulle baie vinniger by prysveranderinge kan aanpas. ✓✓
- Marktoetrede hindernisse. As daar baie hindernisse is om die mark te betree, veroorsaak dit dat die aanbodkromme meer onelasties word. Aan die ander kant, as die marktoegangshindernisse laag is, is die aanbodkromme meer elasties. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

('n Maksimum van 4 punte kan toegeken word vir blote lys van feite/voorbeelde)

(4 x 2) (8)

4.5 **Ondersoek faktore wat monopolieë kan beïnvloed wanneer pryse vasgestel word.**

- Aangesien 'n monopolis die enigste verskaffer van 'n produk is met geen naby verwante produkte nie, word hulle prysmakers genoem. Hulle besluit oor die prys van hul produk. ✓✓
- As die monopolis hul inkomste wil verhoog, kan hulle die prys van die produk verhoog. ✓✓
- Wanneer 'n ekonomie in 'n resessie is en die verbruikers ervaar 'n toename in pryse van verskeie goedere en dienste, moet hulle besluit op watter goedere en dienste hulle hul inkomste sal bestee. ✓✓
- In die bogenoemde scenario kan die verbruiker sy aanvraag vir die monopolistiese produk beperk (gebruik minder eenhede) aangesien die prys vir hulle te hoog is. ✓✓
- Die monopoliste sal dan geen ander opsie hê as om hul pryse te verlaag nie om die vraag na hul produk te verhoog. ✓✓
- Ons kan selfs sien dat ander produkte, al is hulle duur begin om die vraag na duur monopolistiese produkte te vervang. Bv. Met beurtkrag het die private sektor het hul aanbod van vervangbare en volhoubare energie-oplossings uitgebrei, en sodoende die vraag na ESKOM se elektrisiteit verminder, ESKOM sal dus hul pryse moet aanpas namate die vraag na hul produk afneem. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

('n Maksimum van 2 punte kan toegeken word vir blote lys van feite / voorbeelde)

(4 x 2) (8)

[40]

TOTAAL AFDELING B: 80

AFDELING C

Beantwoord enige EEN van die drie vrae in hierdie afdeling van die ANTWOORDEBOEK.

VRAAG 5: MIKRO-EKONOMIE**40 PUNTE – 40 MINUTE**

- **Bespreek in detail die vraag - en aanbodverhouding van komplemente met behulp van grafieke. (26 punte)**
- **Hoe kan die private voorsiening van elektrisiteit help om die impak van beurtkrag te verlig? (10 punte)**

INLEIDING

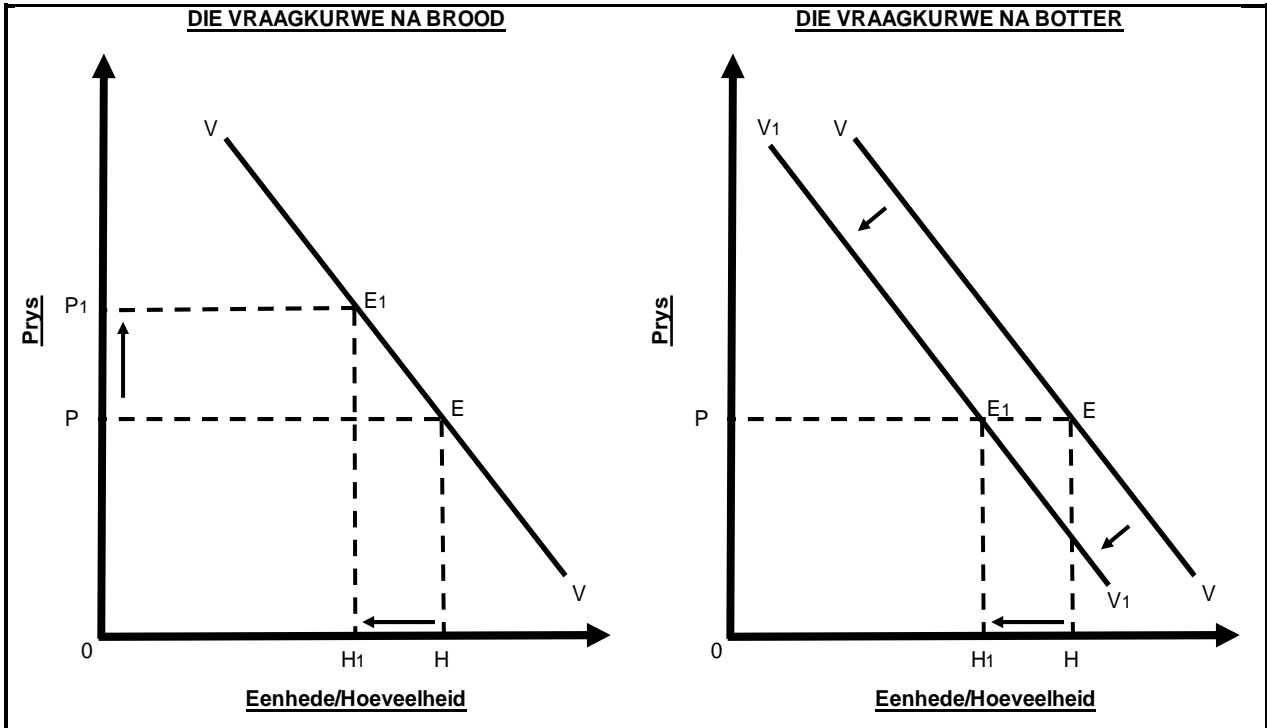
Markte het ontwikkel toe mense begin het om surplusse te produseer en dit begin verhandel het by 'n sentrale punt. ✓✓

'n Mark bestaan as daar 'n gewillige verkoper en 'n gewillige koper is van 'n produk, 'n transaksie sal gebeur as beide partye ooreenkom oor 'n prys vir die produk, prestasie en teenprestasie plaasvind (quid pro qui). ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

(Maks 2)**INHOUD: HOOFDEEL**

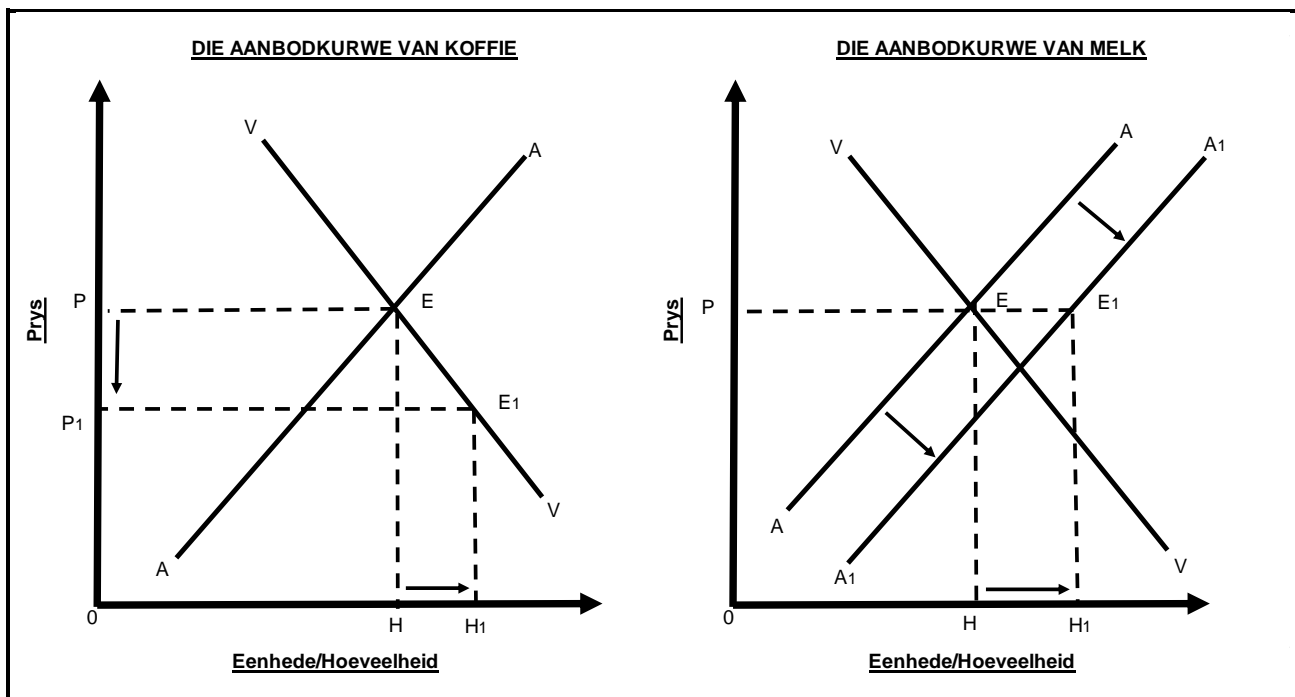
- Vraagverhoudings tussen komplemente, dit is verskillende produkte wat saam gebruik word om 'n spesifieke behoefte te bevredig, byvoorbeeld brood en botter ✓✓
- Wanneer twee goedere mekaar komplementeer, ervaar hulle 'n gesamentlike vraag, die vraag van een goed is gekoppel aan die vraag na 'n ander goed. Daarom as 'n groter hoeveelheid van een goed geëis word, sal 'n groter hoeveelheid ook van die ander geëis word, en omgekeerd. ✓✓
- 'n Styging in die prys van een produk (brood) kan lei tot 'n afname in die vraag na die ander (botter/komplemente) ✓✓

Punttoekenning

Korrekte byskrifte van die as	= 1 punt
Korrekte tekening van beide vraagkrommes	= 1 punt
Korrekte aanduiding van prysstygings/Afname in vraag na brood	= 1 punt
Korrekte aanduiding van die afname in die vraag na botter	= 1 punt

- Komplemente het 'n positiewe kruiselastisiteitskoëffisiënt en 'n groottereeks tussen nul en oneindigheid ($0 < E_c < \infty$). ✓✓
- As die prys vir produk A styg, sal die vraag na die komplementprodukt B afneem. ✓✓
- Byvoorbeeld, as die prys van brood styg, sal daar 'n daling in die vraag wees botter. ✓✓
- Dus is die vraag na goedere wat gesamentlik gevra word, geneig om afwaarts en Links te beweeg, afhangende van die mate van elasticiteit van die vraag na brood en die voorsiening van botter. ✓✓
- Verskaffingsverhouding van komplementêre produkte
- Wanneer daar 'n prysverhoging (afname) in een van die komplementêre produkte is, dit sal die aanbod van die komplementêre produk positief (negatief) beïnvloed. ✓✓
- Voorbeeld 'n produsent van koffie, as die prys daal (styg), sal die teenoorgestelde effek op die aanbod van melk, wat sal moet verhoog (afneem) hul verskaf. ✓✓

Puntetoekening

- Korrekte byskrifte van die as =1 punt
- Korrekte tekening van die beide aanbodkrommes =1 punt
- Korrekte aanduiding van prysdaling/Toename in aanvraag na koffie =1 punt
- Korrekte aanduiding van die toename in die aanbod van melk =1 punt

- Die afname in die prys van koffie, tesame met die toename in die vraag na koffie, sal lei tot 'n toename in die aanbod van melk teen dieselfde prys. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

('n Maksimum van 8 punte kan toegeken word vir blote lys van opskrifte/voorbeelde)

(Maksimum 26)

ADDISIONELE LIGGAAM

- ESKOM is 'n staatsonderneming wat verantwoordelik is vir die voorsiening van elektrisiteit via steenkoolvuur, hidro- en kernkrag. ✓✓
- Verskeie redes het gelei tot die markmislukking in die lewering van voldoende hoeveelhede van elektrisiteit, dit sluit in, maar is nie beperk tot korrupsie, diefstal, onbevoegdheid, gebreke instandhouding, beplanning, ens. ✓✓
- Hierdie markmislukking het daartoe gelei dat al hoe meer private maatskappye een of ander vorm van korttermyn - of langtermynoplossing vir beurtkrag vir huishoudings en besighede verskaf. ✓✓
- Die implementering, instandhouding en bedryfskoste van hierdie oplossings is hoog en sluit sonkrag en kragopwekkers in. In 2023 het Tiger Brands 'n belegging van R125 miljoen in sonkragenergie aangekondig, wat R8 miljoen se instandhouding vir die 2023 finansiële jaar uisluit. ✓✓
- Ons het reeds opgemerk dat die verskuiwing na alternatiewe energiebronne deur huishoudings en besighede die lading op ESKOM se kragnetwerk verlig. ✓✓
- Die regering het in die 2023/4-belastingjaar subsidies aangekondig vir die implementering aangekondig van sonkragenergie stelsels ter waarde van R15 000. ✓✓

- Die private voorsiening van elektrisiteit is 'n vinnig groeiende bedryf, verbeterings in tegnologie maak die produksie van alternatiewe energiebronne nie net nie goedkoper, maar ook meer doeltreffend. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)
('n Maksimum van 2 punte mag toegeken word vir blote lys van feite / voorbeelde)
(Maks 10)

SLOT

Private volhoubare elektrisiteitsvoorsiening is nie net die pad vorentoe vir besighede en huishoudings as 'n oplossing vir beurtkrag nie, maar ook iets waarin die regering moet belê. Volhoubare elektrisiteit as oplossing vir steenkoolvuur – elektrisiteitsaanlegte met hoë besoedelingsvlakke is ononderhandelbaar. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante hoërorde gevolgtrekking) (Maks 2) [40]

VRAAG 6: MIKROE-EKONOMIE**40 PUNTE – 40 MINUTE**

- **Bespreek in detail die VYF tipes pryselastisiteite van vraag (PED). (26 punte)**
- **Ontleed die impak van die prys van elektrisiteit op die vraag na goedere en dienste. (10 punte)**

INLEIDING

Pryselastisiteit verwys na die mate waarin individue, verbruikers of produsente hul aanvraag verander, of die bedrag wat verskaf word in reaksie op prys. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (Maks 2)

INHOUD: HOOFDEEL

- Die pryselastisiteit van vraag is die persentasie verandering in die hoeveelheid geëis van 'n goed of diens gedeel deur die persentasie verandering in die prys. ✓✓
- As 'n goed baie reageer op veranderinge in pryse, word dit gesien as elasties, as die dieselfde prysverhoging lei tot 'n minder reageer verandering in vraag, word die goedere is as onelasties gesien. ✓✓

Volmaak onelasties ✓

- Volmaak onelasties die $PEV = 0$. ✓✓
- Die hoeveelheid gevra bly onveranderd, ongeag 'n verandering in prys. ✓✓
- TI verander in dieselfde rigting as prys. ✓✓
- Om inkomste te verbeter, verhoog pryse. ✓✓ (Maksimum 6)

Relatief onelasties ✓

- PEV tussen 0 en 1, en $PEV < 1$. ✓✓
- Die hoeveelheid gevra reageer op 'n verandering in die prys, maar met 'n kleiner persentasie as die van die verandering in prys. ✓✓
- TI verander in dieselfde rigting as prys. ✓✓
- Om inkomste te verbeter, verhoog slegs prys. ✓✓ (Maksimum 6)

Unitêre elasties ✓

- $PEV = 1$ ✓✓
- Die persentasie verandering in die hoeveelheid gevra is gelyk aan die persentasie verandering van die prys. ✓✓
- Totale inkomste sal onveranderd bly. ✓✓
- Prysveranderinge het geen effek op inkomste nie. ✓✓ (Maksimum 6)

Relatief elasties ✓

- PEV tussen 1 en oneindig en $PEV > 1$. ✓✓
- Die hoeveelheid gevra reageer op 'n verandering in die prys, maar met 'n groter persentasie as die van die verandering in prys. ✓✓
- TI sal verander in die teenoorgestelde rigting van die verandering in prys. ✓✓
- Om inkomste te verhoog, verlaag altyd die pryse. ✓✓ (Maksimum 6)

Volmaak elasties / Oneindige elasticiteit ✓

- Die waarde is meer as 1, maar minder oneindig, $PEV = \infty$. ✓✓
- Wanneer die vraag volmaak elasties is, sal dit lei tot 'n verandering in prys en 'n oneindige verandering in die hoeveelheid gevra. ✓✓
- Inkomste sal oneindig toeneem met 'n verlaging in prys. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

('n Maksimum van 8 punte kan toegeken word vir blote lys van opskrifte / voorbeelde) (Maksimum 26)

BYKOMENDE LIGGAAM

- ESKOM is 'n staatsonderneming wat elektrisiteit aan Suid-Afrika verskaf. Die prys van elektrisiteit word deur die Nasionale Energiereguleerder van Suid Afrika gereguleer. ✓✓
- Een van die belangrikste insette in terme van veranderlike koste in die produksie is elektrisiteit, wat beteken dat die prys van elektrisiteit 'n groot impak op die uitsetkoste van produkte en dienste het. ✓✓
- Gedurende die afgelope dekade het ons konstante prysstygings in die prys van elektrisiteit gesien, nie net bo inflasie nie, maar altyd dubbelsyfers. Die impak van hierdie prys stygings op die produksiekoste van produkte is geweldig en verskaffers het dit aan die verbruiker begin deurgee. ✓✓
- Aangesien ESKOM 'n monopolie is, het dit byna volle beheer oor die prys van hul produkte. Die enigste faktor wat 'n impak het, is die feit dat elektrisiteit meeding met ander goedere en dienste in die mark wanneer dit by verbruikersbesteding kom. ✓✓
- Enige ander vorm van elektrisiteit op hierdie stadium, kragopwekkers en sonkrag is duur om implementeer en in stand hou. Dit lei dus ook tot die toename in die uitsetkoste van goedere en dienste. ✓✓
- Beurtkrag het ook 'n impak op die prys van die prys van goedere en dienste aangesien dit die verbruiker dwing om in alternatiewe bronne van elektrisiteitsvoorsiening te belê. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

('n Maksimum van 2 punte mag toegeken word vir blote lys van feite/voorbeelde) (Maks 10)

SLOT

Daar is geen korttermynoplossing vir die energiekrisis in Suid-Afrika nie, produsente en verbruikers word nie net gedwing om die gevolge hiervan te dra nie, maar om ook kyk te kyk na alternatiewe energiebronne, die meeste daarvan duurder as ESKOM- elektrisiteit. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante hoërorde gevolgtrekking)

(Maks 2) [40]

TOTAAL AFDELING C: 40
GROOTTOTAAL: 150